

ILGTSPĒJĪGA LAUKSAIMNIECĪBA LATVIJĀ

Kampaņu īsteno **Latvijas Permakultūras biedrība** [permakultura.lv](https://www.permakultura.lv) www.permakultura.lv

Lauksaimnieku un institūciju noklusētā realitāte: pesticīdu ietekme ārpus rapša laukiem

«Sāpes atnāk pēkšņi un skaudri, paralizējot vārda tiešā nozīmē. Tā tas ir katru dienu, jau desmit gadus,» par sievas Ingrīdas slimību stāsta Māris Narvils. Viņš kopā ar sievu Ingrīdu nolēmusi kampaņas #DzīvāZeme ietvaros dalīties ar personisko un skaudro stāstu par to, kā mainījusies viņu dzīve pēc gariem gadiem, kurus Ingrīda pavadīja darbā «svaigā lauku gaisā». Ir pamatotas aizdomas, ka slimību veicinājusi lauksaimniecībā izmantotās indes jeb pesticīdi.

Plašā negatīvā ietekme, ko rada sintētisko pesticīdu izmantošana, nav mīts, un daudzi pētījumi visā pasaulē pierāda, ka ir naivi iedomāties, ka toksiskās agroķīmikālijas paliek tikai tur, kur izsmidzinātas. Pesticīdu daļiņas noplūst ne tikai gaisā, augsnē un ūdeņos, tās kaitē ne tikai bitēm, bet nonāk arī cilvēkos. Tostarp ēdot industriālās lauksaimniecības produkciju, bet vistiešāk – atrodoties lauku vidē. Kampaņu #DzīvāZeme īsteno Latvijas Permakultūras biedrība, lai palīdzētu sabiedrībai skatīties tālāk par industriālo rapšu lauku vai kviešu druvu estētisko pievilcību, jo konvencionālās graudkopības bizness ir nesaraujami saistīts ar bīstamu ķīmikāliju izmantošanu.

Kas ir pesticīdu sānplūsma?

Pesticīdu nonākšana apkārtējā vidē ārpus konkrētā lauka, kur tas izmantots, dēvē par pesticīdu sānplūsmu vai pārnesi (angliski – *pesticide drift*).

Visbiežāk dabai un cilvēkam toksiskās vielas var noplūst no lauka ar vēja palīdzību. Tomēr sānplūsma var rasties pat bezvēja apstākļos, kad izmidzinātie pesticīdu pilieni kādu laiku paliek gaisā, kopā izveidojot ko līdzīgu toksiskas miglas mākonim, kurš var piezemēties arī kaimiņu pļavā, dārzā vai pagalmā un pat «iekāpt» pa logu guļamistabā.

Ķīmisko pesticīdu lietošana nodara kaitējumu videi jebkurā gadījumā, bet sānplūsmas rezultātā nodarījums kļūst jo nopietnāks, un tas ietekmē apkārtējos iedzīvotājus, kuri paši šo ietekmi bieži nemaz neapzinās. Ārsti brīdina par virkni veselības problēmu ļoti plašā spektrā, kas rodas, saskaroties ar pesticīdiem pat ļoti nelielā koncentrācijā.

Bitenieki novērojuši, ka dažādi pesticīdi ietekmē un bieži arī nonāvē bites (ne tikai insekticīdi jeb kukaiņu indes), taču pagaidām nav pietiekamu pētījumu par pesticīdu kokteiļa ietekmi ilgtermiņā – ne uz bitēm, ne cilvēkiem, ne dabu kopumā.

Pesticīdu tvaiku iedarbība uz elpceļiem ir īpaši bīstama, jo, ieelpojot pesticīdu daļiņas plaušās, tās tiek ātri absorbētas asinsritē. Lauku iedzīvotāji, kuri jūt smaku vai tiešā tuvumā novēro dūmaku pēc pesticīdu izsmidzināšanas apkārtnes laukos, faktiski jau ieelpo pesticīdu mikropilienu. Taču no lauka aizplūdušās vielas var būt arī bez smakas un vizuāli grūti konstatējamas.

Sabiedrības integrācijas fonds

Pasākumu "Latvijas Permakultūras biedrības darbības atbalsts ilgtspējīgas lauksaimniecības veicināšanai Latvijā" finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Kultūras ministrijas piešķirtajiem Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

ILGTSPĒJĪGA LAUKSAIMNIECĪBA LATVIJĀ

Kampaņu īsteno **Latvijas Permakultūras biedrība** [permakultura.lv](https://www.permakultura.lv) www.permakultura.lv

Klusums ābeļdārzā

Māris Narvils ir permakultūras entuziasts un praktiķis, viņš arī Gramzdas Ēdenes dārza saimnieks, bet plašāk zināms savu zināšanu krājuma dēļ – viņš kā dārzkopības eksperts strādā Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrā.

«Kad ziedēja plūmes un ziedos bija gana daudz bišu un kameņu, nemaz neparedzēju, ka šo ainu šogad vērošu pēdējo reizi. Pienāca ābeļu ziedēšanas laiks. Skatījos uz dažādo nokrāsu ziedu mākonī un nesaprotu – kas ir citādi? Ziedi vienuļi vērās pretim zilajām debesīm cerībā, ka parādīsies kāda bite vai kamene. Nekā,» atceras Māris. «Tajā brīdī pārņēma apokaliptiska sajūta – ja tas notiek manā dārzā, tas var notikt jebkur. Ja tā, tad tās ir beigas veselai rindai sugu uz šīs zemes. Prāts ātri pārcilāja visu, kas notiek apkārt un apstājās pie vareno traktoru braukšanas ar smidzinātājiem uz rapša laukiem aptuveni kilometra attālumā. Laiki sakrīt un nav šaubu par to, ka ābeļu ziedēšana un rapšu lauku smidzināšana ir saistīta – atmiņā uzpeld arī pieredzētais citos pavasaros. Ātri skrēju skatīties, ko dara mana vienuļo bišu saime, kas mājāja kūts mūra sienā. Diemžēl – skaudrs klusums. Sajutos kā apzagts, kā pazemots, kam atņemta daļa no tā, par ko priecājos savā saimniecībā – tā ir sugu daudzveidība. Esmu neziņā par rītdienu. Tā nedrīkst būt, ka vienu cilvēku business apdraud citu cilvēku labklājību, veselību un tiesības uz iespēju dzīvot tīrā, krāšņā un daudzveidīgā vidē. Un arī ābeles būs pustukšas, nebūs savu ābolu.»

Institūcijas: problēmu nav

Lai gan šogad sociālajos tīklos ceļoja video ar skatiem, kā dienas laikā tiek migloti rapša lauki, no likumdošanas puses tam ir akcepts. Neskatoties uz Eiropas Komisijas spiedienu, valstij pagaidām nav nekādu plānu virzīties prom no lauksaimniecības, kas ir atkarīga no pesticīdiem. No Valsts Augu aizsardzības dienesta publiskajā telpā izskan apgalvojumi, ka Latvijā ar pesticīdu lietošanu problēmu nav, vairumā gadījumu tā saucamie augu aizsardzības līdzekļi tiek lietoti saskaņā ar instrukcijām un Ministru Kabineta noteikumiem.

Lai gan likums nosaka, ka par prasību ievērošanu attiecībā uz cilvēku un dzīvnieku veselības un vides aizsardzību ir atbildīgs augu aizsardzības līdzekļu lietotājs, realitātē šie bezzobainie noteikumi nestrādā. Sabiedrība netiek pasargāta, un vistoksiskākos pesticīdus lauksaimnieki var brīvi izmantot apdzīvotu vietu, skolu, vienuļu viensētu un bioloģiski apsaimniekotu lauku tuvumā un pat tieši dabas teritorijās. Atbildība un riski par iespējamo piesārņojumu paliek visu pārējo, ne piesārņojošā lauksaimnieka ziņā.

Kā liecina *Eurostat* jaunākie dati, sintētiskos pesticīdus lauksaimnieki Latvijā patērē ar pieaugošu tendenci, lai gan daudzas citas Eiropas valstis to izmantošanu ir ievērojami samazinājušas. Statistika rāda, ka lauksaimniecība intensificējas un dabas piesārņošanas tempi mūsu zemē palielinās. Fungicīdu un baktericīdu lietojums kopš

Sabiedrības integrācijas fonds

Pasākumu "Latvijas Permakultūras biedrības darbības atbalsts ilgtspējīgas lauksaimniecības veicināšanai Latvijā" finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Kultūras ministrijas piešķirtajiem Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

ILGTSPĒJĪGA LAUKSAIMNIECĪBA LATVIJĀ

Kampaņu īsteno **Latvijas Permakultūras biedrība** [permakultura.lv](https://www.permakultura.lv) www.permakultura.lv

2011. gada Latvijā pieaudzis par 44%, insekticīdi lietoti par 5% vairāk, augšanas regulatoru pieaugums sasniedzis pat 117%, savukārt herbicīdi izmantoti par 34% vairāk.

Tajā pašā laikā Dānijā herbicīdu lietojums kopš 2011. gada samazinājies par 48%, izmantoto fungicīdu apjoms Norvēģijā – par 22%, Lietuvā par 35% sarucis uz laukiem izsmidzināto augšanas regulatoru apjoms, savukārt Lielbritānijā insekticīdu lietošana sarukusi par 71%.

Nepieciešams «sabiedrības pasūtījums»

Sabiedrībai ir tiesības dzīvot no sintētisko pesticīdu ietekmes pasargātā vidē. Turklāt Eiropas Komisija pieprasa jaunu pieeju pārtikas ražošanai, nākamajā desmitgadē samazinot pesticīdu lietošanu par 50%.

Bez «sabiedrības pasūtījuma» mūsu inertās institūcijas turpinās strādāt, vairāk gādājot par agroķīmikāliju industriju, nevis iedzīvotājiem, uzskata Ilze Mežniece, *kampaņas #DzīvāZeme vadītāja. Viņa vēlas kopīgiem spēkiem apzināt situāciju, aicinot lauku apvidos dzīvojošajos par iespējamiem pārkāpumiem pesticīdu lietošanā aktīvi ziņo pa Valsts Augu aizsardzības dienesta uzticības tālruni 67550944 vai izmantot lietotni Vides SOS.*

Ir svarīgi Valsts Augu Aizsardzības dienestam paust savas bažas, jo šīs iestādes uzdevums ir uzraudzīt pesticīdu lietošanu, skaidro Ilze. Būtiska ir pietiekami ātra reakcija no atbildīgā dienesta, tāpēc ziņotājiem jāapbruņojas ar pacietību un jāuzstāj uz savām tiesībām. Ja neziņosiet par iespējamo pārkāpumu, pārbaude nenotiks. Turklāt katrs ziņojums ir ieguldījums visas sabiedrības labā, aktualizējot problēmu un palielinot sabiedrības izpratni par pesticīdu sārņplūsmas problēmas nozīmīgumu. Palielinoties pesticīdu izmantošanas apmēriem, neizbēgami pieaug arī toksisko vielu noplūde vidē un apdzīvotās vietās. Ja ziņojumu nav, tas neveicina lauksaimnieku interesi ievērot pat elementārās prasības, ko paredz likumdošanas prasības, pauž Ilze.

«Ir laiks apzināties, ka nedzīvojam mitoloģiskajā «Zaļajā zemē Latvijā», jo tā vairs nepastāv,» aicina Ilze Mežniece. «Dzīvojam realitātē, kas ir ļoti tāla no ziedošām puķu plāvām un arājiem kas apglauca katru vārpu. Mūsu realitātē laukos pārāk daudzās vietās jau kļuvis bīstami dzīvot – veselībai un dzīvībai bīstami dzīvot blakus ne tikai rapšu laukam, bet arī konvencionālajai kviešu druvai vai ābeļdārzam. Cilvēki lauku ciematos slimo – ar ādas kaitēm, acu iekaisumiem, sausumu rīklē un virkni iekšēju kaišu, kuru sākums ir ieelpotais, iedzertais un apēstais ķīmikāliju kokteilis. Slimo arī paši lauksaimnieki – piesieti traktoriem un konvencionālās lauksaimniecības modelim ar stiprām kredītu saitēm. Latvijā daudzviet dīķos šobrīd ir klusums – bez visu barības ķēžu pamatā kurkstošā varžu vairošanās kora. Cīrulis vairs gaisā neskrien, grieze negriež, zaķi krīt zemē beigti no zaļās krāsas, kas biedējoši sintētiska gozējas tīrumos.

Sabiedrības integrācijas fonds

Pasākumu "Latvijas Permakultūras biedrības darbības atbalsts ilgtspējīgas lauksaimniecības veicināšanai Latvijā" finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Kultūras ministrijas piešķirtajiem Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

ILGTSPĒJĪGA LAUKSAIMNIECĪBA LATVIJĀ

Kampaņu īsteno **Latvijas Permakultūras biedrība** [permakultura.lv](https://www.permakultura.lv) www.permakultura.lv

Uz Jāņiem tiek indētas puķainās papuves, kurās meitenes baltās zeķēs... lūdzu, nebrieniet tajās vainagus vīt!»

Ingrīdas stāsts. 33 gadi «svaigā gaisā»

Narvilu ģimenes pieredzes stāsts ved tālāk par ābeļdārzu un zaudētām bitēm. Māris un viņa sieva Ingrīda atzīst, ka abiem ir smagi runāt par šo tematu, bet kopīgi pieņemts lēmums dalīties ar savu pieredzes stāstu.

«Tā ir politiski ērta pseidopatiesība, valstij sevi pasniedzot kā gandrīz paradīzi zemes virsū. Diemžēl realitātē notiek procesi, kas ved prom no visa, ko Latvijai sev piedēvē. Arvien vairāk mazo saimniecību Latvijā nonāk dilemmas priekšā – kā spēt izdzīvot apstākļos, kad apkārt lielo saimniecību īpašnieki smidzina uz nebēdu, dzenoties pēc vēl lielākas naudas. Kā saka – visi līdzekļi labi. Tas, ka tuvumā ir saimniecības, kas grib saimniekot citādi, ka ir jaunās ģimenes, kas laukos grib savus bērnus izaudzināt veselīgā vidē, nevienam neinteresē. Nekur, kur notiek saskare ar intensīvo lauksaimniecību, vide vairs nav ne zaļa, ne veselīga. Tieši pretēji – tā pārvēršas par reālu apdraudējumu cilvēku iespējai dzīvot veselīgi. Par draudiem veselībai gribu izstāstīt savas sievas Ingrīdas bēdu stāstu,» iesāk Māris Narvils.

Ingrīdai noteikta invaliditāte, viņas darba spēju zudums novērtēts ar 60%. Tāpēc viņa, pēc profesijas elektromontiere, bija spiesta pirms trīs gadiem pamest darbu AS «Sadales tīkls», kurā bija nostrādājusi 33 gadus. Pēc vairāku gadu desmitu neziņas un ilgstošas slimošanām, pienāca patiesības brīdis, kad beidzot ārsti noskaidroja iemeslu Ingrīdas ciešamām: Krona slimība gremošanas traktā. Tā ir viena no autoimūnajām saslimšanām, kad organisma imūnsistēma apjūk un uzbrūk pati sev.

«Kad noteica diagnozi, par šo slimību gandrīz nebija informācijas. Nepietiek, ka ir sāpes zarnās, bet ik pa laikam sāp viss – muskuļi, lielās un mazās locītavas, galva, āda. Sāpes atnāk pēkšņi un skaudri, paralizējot vārda tiešā nozīmē. Šajos brīžos manai sievai pilnībā pazūd ne tikai darba spējas, bet arī spēja kustēties. Tā tas ir katru dienu, jau desmit gadus. Šīs iemesla dēļ gandrīz izjuka mūsu laulība, jo tas ir īsts pārbaudījums arī līdzcilvēkiem,» stāsta Māris Narvils.

Ingrīdas darba specifika bija tāda, ka dienas lielāko daļu bija jāpavada «svaigā» gaisā Latvijas laukos. «Diemžēl lauku gaiss, kas tika ieelpots, nebija nekaitīgs. Apkārtējie lauki veģetācijas periodā bija smidzināti ar pesticīdiem, no laukiem cēlās dažādas dīvainas smakas, tās regulāri nonāca automašīnas salonā, nereti radot elpošanas traucējumus un ik pa laikam liekot ņemt slimības lapu,» dalās Narvili. Atskatoties uz visu piedzīvoto caur uzkrātajām zināšanām, Narvilu pāris pārliecinājies par saistību starp Ingrīdas slimību un vidi laukos.

«Pat mazu devu pesticīdu daļiņu regulāra ieelpošana daudzu gadu garumā rada akumulējošu negatīvu ietekmi uz veselību. Mani pieci darba gadi kā augu aizsardzības

Sabiedrības integrācijas fonds

Pasākumu "Latvijas Permakultūras biedrības darbības atbalsts ilgtspējīgas lauksaimniecības veicināšanai Latvijā" finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Kultūras ministrijas piešķirtajiem Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

ILGTSPĒJĪGA LAUKSAIMNIECĪBA LATVIJĀ

Kampaņu īsteno **Latvijas Permakultūras biedrība** [permakultura.lv](https://www.permakultura.lv) www.permakultura.lv

agronomam arī ir atstājuši savas pēdas. Apsmidzinātus laukus tagad atpazīstu uzreiz, jo parādās sāpes krūtīs. Organisms atceras saskari ar pesticīdiem un nekavējoties brīdina. Draudi cilvēku veselībai noteiktā laika posmā kļūst reāli, tas nenotiek uzreiz, tādēļ cilvēki bieži nespēj šīs sakarības saskatīt. Arī ASV un citās zemēs autoimūno saslimšanu vilnis vēršas plašumā, un galvenais iemesls ir pesticīdu izmantošana. Arī paši lauksaimnieki slimo, bet tā ir tēma, par ko pagaidām Latvijā skaļi vēl nerunā. Latvijā autoimūnās saslimšanas arvien biežāk tiek konstatētas arī bērniem,» norāda Māris.

«Tāpēc nepietiek ar to, ka likumos un agroķīmikāliju kompāniju finansētos pētījumos viss ir kārtībā. Izliekoties, ka problēmas nav un neierobežojot pesticīdu lietošanu un neveicot aizsardzības pasākumus, mēs no zaļas valsts strauji iekāpsim degradētā un piesārņotā lauksaimniecības vidē. Tikai stingra politika, kas pieprasa reālu pesticīdu izmantošanas samazināšanu un tādējādi aizstāvēs visu lauku cilvēku intereses, mums varētu dos cerības. Lai mūsu sāpīgā atklāšanās, dod cerību cīņai par labāku cilvēku veselību un Latvijas vidi,» pārlicināts Māris Narvils.

Iespējams, vienīgais risinājums

Iespējams, pavisam problēmu atrisinātu tikai pilnīgs ķīmiski sintezēto pesticīdu aizliegums. Kamēr lauksaimniecība attīstīties līdz tādām līmenim, tiemit vajā no agroķīmikāliju atkarības, var paiet ilgs laiks. Tikmēr iedzīvotājiem pašiem jābūt uzmanīgiem un jāziņo par gadījumiem, kad pesticīdu izmantošana šķiet nepareiza – kaitīgās vielas novirzījušies ārpus lauka jeb notikusi sātņplūsma, piemēram, izsmidzināšanai notiekot vējā vai lauksaimniekiem pārkāpjot citas prasības.

*Informāciju sagatavoja Raivis Bahšteins, kampaņas #DzīvāZeme komunikācijas vadītājs
Tāl. 29495001, e-pasts raivis.bahsteins@gmail.com*

*Plašāka informācija – Ilze Mežniece, projekta "Latvijas Permakultūras biedrības darbības atbalsts ilgtspējīgas lauksaimniecības veicināšanai Latvijā" vadītāja
Tāl. 26358845, e-pasts permakultura.lv@gmail.com*

Sabiedrības integrācijas fonds

Pasākumu "Latvijas Permakultūras biedrības darbības atbalsts ilgtspējīgas lauksaimniecības veicināšanai Latvijā" finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Kultūras ministrijas piešķirtajiem Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.